SAVDO VA XIZMAT KO'RSATISH OBYEKTLARIDA XAVSIZLIKNI TA'MINLASHDA DAVLAT ORGANLARI VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Abdullayev Abdurahmon Bahtiyorovich
Ilmiy maslahatchi: p.f.n., dotsent **N.A.Yunusov**
abdurahmonabdullayev4@gmail.com

Annotatsiya. Tezisda savdo va xizmat ko'rsatish obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlashda davlat organlari hamda tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi hamkorlikning tashkiliy-huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Savdo markazlari, bozorlar, umumiy ovqatlanish, maishiy xizmat ko'rsatish va boshqa ommaviy tashrif buyuriladigan obyektlarda jamoat tartibini saqlash, yong'in xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish hamda zamonaviy texnik vositalardan foydalanish masalalari yoritiladi. Shuningdek, davlat organlari va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi axborot almashinuvi, profilaktik hamkorlik, xavflarni baholash va raqamli monitoring mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы совершенствования взаимодействия государственных органов и субъектов предпринимательства в обеспечении безопасности на объектах торговли и оказания услуг. Анализируются организационно-правовые основы обеспечения общественной безопасности, предупреждения правонарушений, пожарной безопасности и чрезвычайных ситуаций на объектах с массовым пребыванием граждан. Особое внимание уделяется вопросам информационного обмена, профилактического взаимодействия, оценки рисков и эффективного использования современных технических средств, включая системы видеонаблюдения, сигнализации и оповещения. В работе разработаны практические предложения по совершенствованию механизмов взаимодействия государственных органов и субъектов предпринимательства, повышению ответственности субъектов предпринимательства и внедрению риск-ориентированного подхода в систему обеспечения безопасности.

Abstract: The article examines ways to improve cooperation between government authorities and business entities in ensuring safety at retail and service facilities. The organizational and legal foundations of public safety, crime prevention, fire safety, and emergency preparedness at facilities with a large number of visitors are analyzed. Particular attention is paid to information exchange, preventive cooperation, risk assessment, and the effective use of modern technical security systems, including video surveillance, alarm, and public notification systems. The study develops practical proposals for improving cooperation mechanisms between government authorities and business entities, increasing the responsibility of business entities, and introducing a risk-based approach to the safety management system.

Kalit so'zlar: jamoat xavfsizligi, savdo obyekti, xizmat ko'rsatish obyekti, tadbirkorlik subyekti, davlat organlari, hamkorlik, huquqbuzarliklar profilaktikasi, yong'in xavfsizligi, videokuzatuv, xavflarni baholash, raqamlashtirish, jamoat tartibi.

Aholining kundalik hayotida savdo va xizmat ko'rsatish obyektlarining o'rni tobora ortib bormoqda. Bozorlar, savdo markazlari, supermarketlar, umumiy ovqatlanish shoxobchalari, maishiy xizmat ko'rsatish obyektlari va boshqa jamoat joylarida bir vaqtning o'zida ko'plab fuqarolar bo'lishi mumkin. Shu sababli mazkur obyektlarda fuqarolarning hayoti, sog'lig'i, mol-mulki va jamoat tartibini himoya

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

qilish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston Respublikasining Jamoat xavfsizligi konsepsiyasida jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimi davlat organlari bilan bir qatorda boshqa tashkilotlar, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, nodavlat tashkilotlar va fuqarolarning ham ishtirokini nazarda tutadi. Savdo va xizmat ko‘rsatish obyektlarining xavfsizligi faqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faoliyati bilan cheklanmaydi. Bunda obyekt ma’muriyati va tadbirkorlik subyektlarining ham mas’uliyati muhim hisoblanadi. Xavfsizlikni samarali tashkil etish uchun davlat organlari tomonidan nazorat va profilaktika tadbirlari amalga oshirilishi, tadbirkorlik subyektlari esa xavfsizlik talablariga rioya qilishi va zarur texnik vositalarni joriy etishi lozim.

Savdo va xizmat ko‘rsatish obyektlarida xavfsizlikka tahdidlar turli ko‘rinishlarda namoyon bo‘lishi mumkin. Jumladan:

- jamoat tartibining buzilishi;
- huquqbuzarliklar va jinoyatlarning sodir etilishi;
- yong‘in xavfi;
- favqulodda vaziyatlar;
- obyektga noqonuniy kirish;
- fuqarolar o‘rtasidagi nizolar;
- odamlarning ko‘p to‘planishi natijasida yuzaga keladigan xavflar;
- xavfsizlik texnik talablariga rioya qilmaslik;
- videokuzatuv va signalizatsiya tizimlarining yetarli darajada ishlamasligi.

O‘zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligini ta’minlashning asosiy subyektlari qatoriga Ichki ishlar vazirligi, Milliy gvardiya, Favqulodda vaziyatlar vazirligi, mahalliy davlat hokimiyati organlari va boshqa vakolatli tuzilmalar kiradi. Savdo va xizmat ko‘rsatish obyektlarida xavfsizlikni ta’minlash kompleks yondashuvni talab qiladi. Chunki bitta obyektning xavfsizligi bir vaqtning o‘zida jamoat tartibi, yong‘in xavfsizligi, sanitariya, texnik xavfsizlik, favqulodda vaziyatlarning oldini olish va huquqbuzarliklar profilaktikasi bilan bog‘liq.

2021-yil 29-noyabrdagi PF-27-son Farmon bilan tasdiqlangan Jamoat xavfsizligi konsepsiyasida davlat organlari va boshqa subyektlarning hamkorligi jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimining muhim tarkibiy qismi sifatida belgilangan.

Shuningdek, yirik bozorlarda jamoat tartibi va yong‘in xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha 2024-yil 27-noyabrdagi 791-son Vazirlar Mahkamasi qarorida xavfsizlikni ta’minlashning tashkiliy shakllari hamda texnik vositalardan foydalanish masalalari belgilangan. Mazkur hujjatda videokuzatuv, qo‘riqlash va yong‘in signalizatsiyasi, kirishni nazorat qilish, yoritish va xabardor qilish tizimlari kabi vositalar nazarda tutilgan. Bu esa xavfsizlikni faqat inson omiliga bog‘lab qo‘ymasdan, texnologik imkoniyatlardan ham keng foydalanish zarurligini ko‘rsatadi.

Davlat organlarining asosiy vazifasi obyektlarda xavfsizlik talablariga rioya etilishini ta’minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni nazorat qilish va zarur hollarda tezkor choralar ko‘rishdan iborat.

Bunda:

- ichki ishlar organlari — jamoat tartibi va huquqbuzarliklar profilaktikasi;
- Milliy gvardiya — jamoat tartibini saqlash va xavfsizlikni ta’minlash;
- Favqulodda vaziyatlar vazirligi tizimi — yong‘in va favqulodda vaziyatlarning oldini olish;
- mahalliy davlat hokimiyati organlari — hududiy darajadagi muvofiqlashtirish;

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

- boshqa vakolatli tashkilotlar — o'z vakolati doirasidagi xavfsizlik choralarini amalga oshirishda ishtirok etadi.

Tadbirkorlik subyektlari ham xavfsizlik tizimining faol ishtirokchisi bo'lishi kerak. Ularning vazifasi faqat davlat organlari ko'rsatmalarini bajarish bilan cheklanmasligi lozim.

Obyekt ma'muriyati tomonidan:

- videokuzatuv tizimlarini o'rnatish;
- yong'in signalizatsiyasi va xabardor qilish tizimlarini soz holatda saqlash;
- favqulodda chiqish yo'llarini ochiq saqlash;
- xodimlarni xavfsizlik qoidalariga o'rgatish;
- xavfli holatlar to'g'risida vakolatli organlarni o'z vaqtida xabardor qilish;
- obyekt hududida tartibni ta'minlash;
- xavfsizlik bo'yicha ichki yo'riqnomalarni ishlab chiqish;
- zarur hollarda vakolatli davlat organlari bilan axborot almashish

kabi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Yirik bozorlarda xavfsizlik texnik vositalari bilan jihozlash talabi ham belgilangan bo'lib, bu tadbirkorlik subyektlarining xavfsizlikni ta'minlashdagi mas'uliyatini kuchaytiradi.

Davlat organlari va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun bir qator yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarur.

Birinchidan, ayrim holatlarda xavfsizlikka nisbatan profilaktik emas, balki hodisa sodir bo'lgandan keyingi yondashuv ustun bo'lishi mumkin.

Ikkinchidan, xavfsizlikka oid axborot almashinuvi tezkor va yagona raqamli mexanizm asosida tashkil etilishi samaradorlikni oshiradi.

Uchinchidan, obyektlarni xavf darajasiga qarab guruhlash va ularga mos xavfsizlik choralarini belgilash mexanizmini rivojlantirish zarur.

To'rtinchidan, tadbirkorlik subyektlari xodimlarining favqulodda vaziyatlar, yong'in, jamoat tartibini saqlash va fuqarolar xavfsizligini ta'minlash bo'yicha bilimlarini muntazam oshirish muhim.

Hududlarda savdo va xizmat ko'rsatish obyektlari rahbarlari, ichki ishlar organlari, Milliy gvardiya, Favqulodda vaziyatlar vazirligi vakillari va mahalliy hokimliklar ishtirokida muntazam xavfsizlik yig'ilishlarini tashkil etish mumkin. Bunda aniqlangan muammolar bo'yicha aniq muddat va mas'ullar belgilanadi.

Davlat organlari va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish taklif qilinadi:

Mazkur modelning asosiy afzalligi shundaki, xavfsizlik bir martalik nazorat tadbiri emas, balki doimiy boshqaruv jarayoni sifatida qaraladi.

Belgilangan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Savdo va xizmat ko'rsatish obyektlarida xavfsizlik tushunchasining mazmunini ochib berish. Mazkur obyektlarda xavfsizlikni ta'minlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini o'rganish.

3. Davlat organlari va tadbirkorlik subyektlarining xavfsizlikni ta'minlashdagi vakolat va mas'uliyatini tahlil qilish.

4. Mavjud hamkorlik mexanizmlaridagi muammolarni aniqlash.

5. Huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktik hamkorlikning imkoniyatlarini o'rganish.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

6.Zamonaviy texnik va raqamli vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

7.Davlat organlari va tadbirkorlik subyektlari o'rtasida axborot almashinuvi mexanizmini takomillashtirish.

8. Xavfsizlikni baholashning xavfga asoslangan modelini taklif qilish.

Savdo va xizmat ko'rsatish obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash davlat organlari zimmasidagi vazifa bo'lishi bilan birga, tadbirkorlik subyektlarining ham faol ishtirokini talab etadigan kompleks jarayondir. Amaldagi huquqiy mexanizmlar davlat organlari va boshqa subyektlarning jamoat xavfsizligini ta'minlashdagi hamkorligi uchun asos yaratadi. Davlat organlari tomonidan tadbirkorlik subyektlariga nisbatan faqat nazorat qiluvchi emas, balki profilaktik va hamkorlikka asoslangan yondashuvni kuchaytirish fuqarolar xavfsizligini ta'minlash bilan bir qatorda tadbirkorlik faoliyati uchun barqaror va xavfsiz muhit yaratishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-noyabrdagi PF-27-son "O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 24-dekabrdagi PQ-4075-son "Jamoat xavfsizligini ta'minlash samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27-noyabrdagi 791-son "Yirik bozorlarda jamoat tartibini saqlash va yong'in xavfsizligini ta'minlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining tadbirkorlik subyektlariga tegishli obyektlarni yong'in-profilaktika ko'rigidan o'tkazish tartibiga oid normativ hujjatlari.
5. O'zbekiston Respublikasining "Litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib-taomillari to'g'risida"gi O'RQ-701-son Qonuni.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016-yil 21-iyuldagi 237-son "Har yillik «Savdo va xavfsizlik» tanlovini tashkil etish va o'tkazish to'g'risida"gi qarori.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.